

tosítva, ajándékkép fölküldeni, 's ez által egyszersmind közhaszonra is szentelni; ezt megelőzőleg pedig, mint historiai 's családi emlékeket, magam 's utódaim' számára sajátkezüleg híven lemásolni.

Ezen eredeti tehát az, mit a' Tek. Akademiának átnyújtani szerencsém van.

— Következtek egyéb benyújtások a' *könyvtár'* számára, és pedig a' *tud. cs. academiájától*: Denkschriften der kk. Akad. d. Wissen. 1) Philos.-hist. Classe V. Bd., Math.-Naturwiss. Classe VIII. Bd., mindkettő Wien, 1854. 4r. 2) Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen: XII. 1. 2. és Notizenblatt: 1853. 21—24. és 1854. 1—17. 3) Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe XII. 2. 3. 4. — der math. naturw. Cl. XII: 2. 3. 4. — A' *cs. kir. geologiai birod. Intézetétől*: Jahrbuch der kk. geol. Reichsanstalt, 1854. I. A' Nürnbergben létező *germán muzeumtól*: System der deutschen Geschichts- u. Alterthumskunde v. Aufsess. Nürnberg. 1853. Über Zweck u. Mittel des germ. National Museums in Nürnberg, 's az „Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit“ elbrazját és mutatványát. — Magányosaktól: *Lugossy József* ltól: A' sz. utolsó conciliumnak új Katekismusa, Győr, 1734. *Ráth Károlytól* 29 db egyveleget. *Dr. Tormay Károlytól*: *Mediz. Topographie v. Pesth. 1854. *Tóth Lőrincz* ltól: Articuli Regni Hung. ab anno 1608—1659. és Cynosura Juristarum, mindkettő Pottendorf, 1668. *Révész Imrétől*: *Székfogl. egyházi beszéd. Szarvas, 1854. *Michnay Endrétől*, a' pozsonyi ev. főiskola — és *Hutter Antal* ltól a' lévai kis gymn. tudósítványa 1854-ről. — *Végre kötetmi példányokban*: a' budai egyetemi nyomdából 19, a' debreczeniből 1, a' kecskemétiből 2, a' pápaiból 5, a' patakiból 4, a' pesti Bucsánszky-féléből 19, a' pesti Trattner-féléből 6, végre a' vácziból 3 darabot.

KIS GYÜLÉS, OCT. 2. 1854. 6 ór.

(A' történettudományi osztály' részére).

Császár Ferencz tiszt. tag' helyettes elnöklete alatt

Jelen az osztályból: *Czech, Érdy, Jerney* rr. tt. — *Kiss Fer. és Podhradczky* lt. tt. — *Egyéb osztályokból*: *Balogh, Czuczor, Gebhardt, Győry, Kállay, Kiss Kár.* rr. tt. *Hunfalvy, Pauler, Petényi* lt. tt. — *Toldy Ferencz* titoknok.

KÁLLAY FERENCZ rt.

folytatta észrevételeit *Schafarik József'* régi *Szláviájáról*.

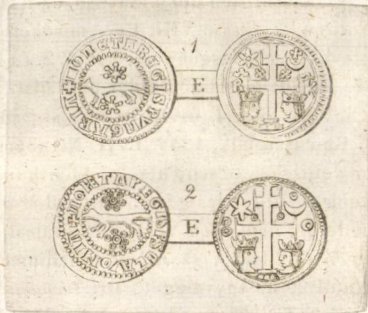
— Következtek

KISS FERENCZ lt.

következő archaeologiai közleményei.

A' régiség' maradványai annál becsesebbek, minél inkább képesek egykorú eredetükkel a' történetet felvilágosítani, vagy a' történetírásban elő nem forduló olly adatok' kinyomozására serkenteni, mellyek' létezéséről csak azok tesznek bizonyosságot. Illy maradványt van szerencsém bemutatni ez alkalommal, melly egye-

nes ellentétben a' sok czernyi szlavonita pénzek' felírásával : „Moeneta regis pro Slavonia“ hátlapján, ezen köriratot mutatja : Moeneta regis pro Ungaria. Képverete a' hátlapon megegyezik a' számtalan szlavonita pénzekével; előlapján pedig a' kettős kereszt' alsó karjánál R. K. azaz : REX KAROLUS betűk láthatók. Ime a' rajz 1. sz. alatt, 's összehasonlíthatás végett 2. sz. alatt egy ismeretes szlavóniai pénze is I. Károlynak.

Rupp' munkájában Kún Lászlónak 9. sz. alatt leírt szlavoniai pénzei közt egyetlenegy hason köriratú, R. L. (Rex Ladislaus) betűkkel ellátott pénz fordul elő; holléte azonban nem tudatván, azon magyarázattal kísértelik : „A' metsző téveszté el Slavonia helyett.“ E' pénznek kétségtelen eredetisége, szabályossága és csinossága arra bírhat bennünket, hogy ezen vélt tévedést nem csak fel nem találhatjuk abban, sőt tévedésbe esnénk, ha nem arra serkentene az bennünket, hogy azon okleveli kútföket felkeressük, mellyekből kiderülhetne : vajjon királyaink mikor adák a' szlavóniai bánoknak azt a' szabadalmat, hogy Magyarországra is verhessenek bánsági pénzeket? mit Robert Károly' idejéből eredő ezen maradvány világosan bizonyít, és Schönwiesner' Notitia című munkája 200. lap, igen valószínűnek állít.

Továbbá van szerencsém bemutatni hazánk' őskorából eredő, az előbbieket ezer évvel túlhaladó néhány régiséget, mellyeket magam szereztem néhány héttel ezelőtt a' hely' színén, az óbudai hajógyári szigeten, hol romai maradványok végett ásatások történtek, és három külön helyen romai fürdők fedeztetek föl. Az első egy 14 $\frac{1}{2}$ " hosszú, 4 $\frac{2}{4}$ " széles igen jó anyagú tégladarab, mellyen kiálló betűkkel olvasható : EXER. PAN. INF. A' másik egy 6 $\frac{1}{4}$ " hosszú, 5" széles hasonló tégladarab, mellyen épen olly

betükkel olvasható : Γ X. FR. PAN. INF. azaz : Legio decima fretensis Pannoniae inferioris.

Hogy a' romai hadsereget bizonyos tartományokról szokták elnevezni, azt Hadrián' pénzein is olvassuk, hol Exercitus Capadocicus, Dacicus, Germanicus, Mauretanicus, Moesiacus, Noricus, Rhoeticus, Syriacus, de Pannonicus sehol sem fordul elő. Számos emlékköveken felső vagy alsó-pannoniai katonák említettek, de pannóniai hadsereg sehol sem. És így e' maradványdarabokból nem csak pannóniai hadsereg' létezése, sőt ennek felső és alsóra való felosztása is kiviláglik. Ezen felosztás történeti adatok' nyomán Antoninus' korában ment véghez ; bizonyítja ezt a' harmadik tégladarab, mellyen Γ OH. VII. BR : ANT. azaz : Cohors VII. Breucorum Antoniana. Illy feliratu egész téglák legszámosabbak a' kiásott három rendbeli fürdők' maradványai körül, mi arra látszik mutatni, hogy ezen, időszámításunk szerint 138 és 161. év közt készített, akkor még Aquincummal szárazföldön összefüggésben volt, nem természetes, de — mint a' tüzhely' maradványa mutatja — mesterséges fűtéssel ellátott, hihetőleg katonai, fürdőket előbb az öszves pannóniai hadsereg, később a' tizedik legio, és végre az abba foglalt Breucusok' hetedik cohorsa készítette, mellynek alkalmasint használatára szolgáltak. A' breucusok pedig vend és illyr nemzetekhez tartozók voltak, kik Plinius, Suetonius és Dio Cassius szerint a' Száva' vidékét lakták, Dalmátiával határosak voltak, és Bata király által kormányoztattak.

— Ezen közlés' folytán *Érdy János* is felszólalván, a' következőket mondotta el :

A' hajógyárnak óbudai szigete 1851-ben töltés által köttelvéen össze az annak felső csúcsán túl terjedő nagy szigettel ; e' töltésre jó anyagúl szolgáltak a' hajógyárnak épen a' fenső részén eltemetett romai épületromok. Ide mentünk ki többen azon 1851. évi május' 19. 28. stb napjain archaeologiai vizsgálatokra. Többször fordultam meg e' hajógyári ásatásoknál, Nagy István, dr. Szabó János, Jerney János, Paúr Iván, Varsány János és mások' társaságában, hol előttünk ástak ki két caldariumot, vagy izzasztó fürdőt, mint az a' Pesti Naplóban (1851. oct. 20. 485. sz.) volt megemlítve. A' töltés' kezdeténél oszlopokra rakott padolatot, mivel útba esett, ismét eltemették, ehhez közel délnek egész csőfalakat ástak ki, mellyeket le is rajzoltattam ; most e' festett cső-

falak' helyén új épület áll. A' hátrább keletnek, sűrű fák között fölásott mély épületet jelenleg jégveremnek használják.

Hogy az óbudai hajógyár' szigete hajdan nem volt sziget, hanem annak területe egykor Aquincumhoz tartozott, arról azért nem kételkedhetni, mert mind e' szigetnek, mind az óbudai területnek partjain, alacsony vízálláskor épületromok tűnnek föl.

Aquincumban tanyázott a' II. római legio, mellynek történetét Pauly' Encyclopaediájában olvashatni. Vespasián (69—79. Kr. ut.) romai császár e' II. legióban kiszolgált vitézeknek becsületi bocsátványt (Honesta missio) adott, mellyben mondatik: „Veteranis, qui militaverunt in legione secunda adiutrice pia fidele.“ Traján (98—117. Kr. ut.) császár alatt az Aquincumban szállásolt II. legiónak Hadrián volt parancsnoka, ki Traján' kimúltával a' római birodalomnak (117—138. Kr. ut.) császára lett.

Mind azon irásos téglák között, mellyeket a' hajógyárban kiásatott dűledékekben bírtunk összegyűjteni, azok bírnak legnagyobb érdekekkel, mellyeken ez olvastatik: LEG II HAD azaz: Legio secunda Hadriana; mert általok az épületromokra nézve határozott korszakot nyertünk.

Alig telt el néhány hónap, a' mint Knabl Richard grécezi plebánus és az ottani történettudományi egylet' tagja jelent meg a' m. n. muzeumban. Én őt a' hajógyárba is elvezettem, hol újra összeszedtük az irásos téglákat, mellyeket ő külön ládában a' grécezi egyletnek küldött el.

A' mostani 1854. aug. 16. Reiter főmérnökkel jártuk meg a' hajógyár' szigetét, ki ott két épületet ásatott föl, mellyeknek egyike részint fejeér, részint fekete mozaikkal van kipállózva; a' másika pedig festett falú caldarium. Reiter főmérnök Bécsből van ez ásatásokkal megbízva, 's hihetőleg rajzokat készített.

KIS GYÜLÉS, OCT. 9. 1854.

(A' mathematical és természettud. osztályok' részére).

Gebhardt Ferencz idősb rt. helyettes elnöklete alatt

Jelen az illető osztályokból: Bugát, Győry, Kiss K. r., Csorba, Nendvich, Petényi ll. tt. — Egyéb osztályokból: Balogh, Czech, Érdy, Jerney r., Pauler, Repický ll. tt. — Toldy Ferencz titoknok.

GYÖRY SÁNDOR rt.

a' következő pótlék észrevételeket közölte a' láncstörcekekről.